

Asia: VN/9727/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Lausunnonantajan organisaatio

Muu, mikä? [Hyvinvointialue]

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Ehdotettu elämänvaiheita koskeva säännös vahvistaa ja tekee näkyväksi olemassa olevan myöntämis- ja oikeuskäytännön sekä antaa suuntaviivoja lain valintaan (yleis- vai erityislaki). Yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan kannalta on hyvä, että elämänvaiheita koskeva säännös tulee kirjatuksi lakiin.

On hyvä, että säännöksen perusteluissa on kuvattu eri elämänvaiheet ja avattu niihin liittyviä avun ja tuen tarpeita yleisellä tasolla. Perusteluissa tuodaan konkreettisesti esiin niitä yleispalveluja, joilla myös vammaisten henkilöiden tarpeisiin tulisi ensisijaisesti vastata eri elämänvaiheissa. On tärkeää, että perusteluissa tuodaan esiin yhdenvertaisuuslain ja YK:n vammaissopimuksen mukaiset velvoitteet kohtuullisiin mukautuksiin mm. varhaiskasvatuksessa ja koulutuksen järjestämisessä.

Elämänvaiheeseen liittyvä avun ja tuen tarpeen arviointi jää vääjäämättä silti hyvin tulkinnanvaraiseksi erityisesti ikääntyneiden henkilöiden kohdalla. Perusteluissa todetaan, että iäkkäiden henkilöiden avun ja tuen tarpeisiin voidaan yleensä vastata iäkkäille henkilöille tarkoitetuilla sosiaalihuoltolain mukaisilla palveluilla. Samalla kuitenkin todetaan, että vanhuus eli ns. neljäs ikä on siirtynyt keskimäärin yhä korkeampaan ikään ja että yksilöllinen vaihtelu on suurta. Tulkinta siitä, milloin kyseessä on vanhuuden elämänvaihetta elävä iäkäs henkilö, jää lain soveltajalle.

Vaikka säännöksen perusteluissa todetaan, että hyvinvointialueen on huolehdittava siitä, että sosiaalihuoltolain ja muiden yleislakien mukaisia palveluita järjestetään alueilla esiintyvän tarpeen mukaisesti, on todennäköistä, että palvelujen saannille asetetut erilaiset hyvinvointialuekohtaiset kriteerit käytännössä rajaavat monien palvelujen sopivuutta ja riittävyyttä vammaisille henkilöille siitä, mikä palvelun sisältö esim. sosiaalihuoltolain mukaan on.

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

Kyllä

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Säännökseen kirjattu virke ”Arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon palveluiden jatkuvuus silloin, kun vammainen henkilö on käyttänyt vammaispalveluita aiemmissa elämänvaiheissa” yhdessä säännöksen perustelutekstin kanssa turvaa sen, että vammainen henkilö saa tarvitsemiaan vammaispalveluita myös ikääntyessään: ”...vammaispalveluita aiemmin saaneet vammaiset henkilöt saisivat niitä myös ikääntyessään silloin, kun avun ja tuen sekä huolenpidon tarve johtuu heidän aiemmasta vammastaan eikä kyseessä ole selkeästi uusi, elämänvaiheessa tavanomainen avun ja tuen tarve. Vaikka kyseessä olisi uusi elämänvaiheessa tavanomainen avun ja tuen tarve, on kuitenkin otettava huomioon vammaisen henkilön palveluiden kannalta toimiva kokonaisuus ja se, että vammaisen henkilön toimintakyky saattaa vamman vuoksi heiketä ikääntyessä tavallista nopeammin.”

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Elämänvaiheita koskeva säännös ei varsinaisesti muuta nykyistä myöntämiskäytäntöä, mutta yhdessä säännöksen perusteluiden kanssa selkeyttää ja terävöittää säännöstä niin, että sitä on käytännössä helpompi soveltaa. On hyvä, että 2 §:n alussa on heti maininta siitä, että kyse on erityispalveluista. On myös hyvä, että vammaisen henkilön määritelmä on nyt selkeästi ilmaistu. On hyvä, että yleislakien mukaisten palvelujen ensisijaisuus myös vammaisille henkilöille on mainittu säännöksessä ensin ja vammaispalvelulain mukaiset palvelut vasta seuraavassa momentissa. Tämä konkretisoi yleispalvelujen ensisijaisuutta suhteessa erityispalveluihin ja näin turvaa vammaispalvelujen säilymistä erityispalveluina.

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

Uusi laki edellyttää vammaispalvelujen viranhaltijoilta perusteellista yleispalvelujen lainsäädännön tuntemusta sekä käytännön tietoa hyvinvointialueen ja kuntien (erityisesti varhaiskasvatus ja perusopetus) tarjoamien palvelujen sisällöistä ja toteutustavoista. Myös yleispalveluissa tulisi tuntea paremmin uuden vammaispalvelulainsäädännön aiheuttamat muutokset palvelujen etusijajärjestykselle sekä olla valmiutta myöntää yleispalveluita myös vammaisille henkilöille ja tehdä palveluihin kohtuullisia mukautuksia, jotta niiden käyttö olisi mahdollista myös vammaisille henkilöille. Tämä edellyttää sekä vammaispalvelujen että yleispalvelujen palvelutarpeen arviointia tekevältä henkilöstöltä osaamisen laajentamista ja entistä systemaattisempaa ja syvempää

yhteistyötä, samalla myös resursseja. Jotta vammaiset henkilöt voivat tulevaisuudessa saada yhdenvertaisesti myös yleispalveluja, tarvitaan kansallista ohjausta, jotta tavoite toteutuu. Uuden toimintatavan juurruttaminen ei voi olla yksin vammaispalvelujen tehtävä.

Lisäksi on todettava, että säännöksen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja koskeva ns. suojasäännös jättää edelleen epäselväksi sen, mitä ovat ne tilanteet, joissa maksu estää vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai vaikeuttaa sitä olennaisesti, ja kyseessä on jokin muu kuin asiakasmaksulaissa mainittu peruste alentaa tai jättää maksu perimättä (eli maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista tai siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen).

Pulkinen Johanna
Kanta-Hämeen hyvinvointialue - Tulosaluejohtaja, vammaispalvelut